

**RAPORT DE TOTALIZARE
A ACTIVITĂȚII
CONSILIULUI NAȚIONAL
PENTRU DETERMINAREA
DIZABILITĂȚII ȘI CAPACITĂȚII
DE MUNCĂ**

Anul 2023

Date statistice privind persoanele cu dizabilități în Republica Moldova

Potrivit datelor statistice cu privire la numărul total al persoanelor cu dizabilități, beneficiari de pensii pe dizabilitate și alocații sociale de stat, aflați la evidența CNAS (situația la 01.01.2023), constituie 161865 persoane, dintre care adulți – 150514 și copii – 11351. La 10 mii locuitori în mediu revin 644 persoane cu dizabilități.

Tabelul nr.1 Numărul persoanelor cu dizabilități, situația din 01.01.2023 (aa.2019-2023)

Sursa CNAS

Total persoane cu dizabilități, (inclusiv):	Anul 2019		Anul 2020		Anul 2021		Anul 2022		Anul 2023	
	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%
	176056	100	173568	100	167163	100	162295	100	161865	100
Adulți	165372	93,9	163139	94,0	156596	93,7	151359	93,3	150514	93,0
Copii	10684	6,1	10429	6,0	10567	6,3	10936	6,7	11351	7,0

Conform datelor BNS, numărul populației cu reședință obișnuită la 01.01.2023 constituie 2512800 persoane, inclusiv 1974288 persoane adulte și 538512 copii de vârstă 0-17 ani. Pentru anul 2023 ponderea persoanelor cu dizabilități din numărul total al populației constituie 6,56%, pentru populația adultă fiind - 7,6% și copii – 2,1%.

În anul 2023, comparativ cu anul 2022, numărul persoanelor cu dizabilități s-a micșorat cu 430 persoane (cu 0,3%), inclusiv în rândul persoanelor adulte – cu 845 (0,6%), iar numărul copiilor cu dizabilități în vârstă de pînă la 18 ani s-a majorat cu 415 (3,7%).

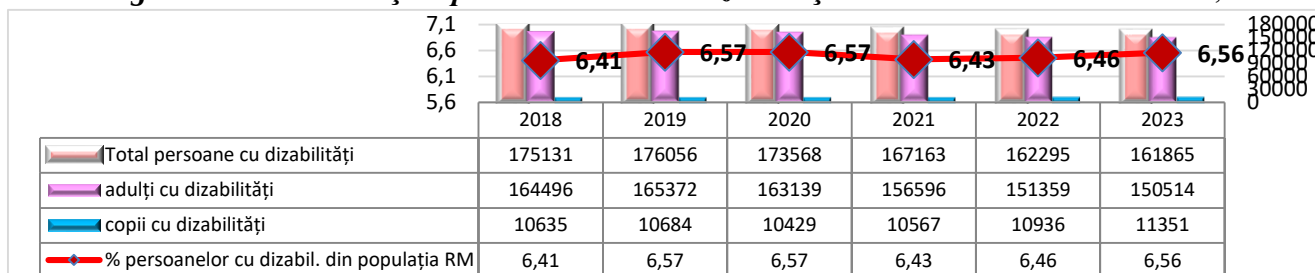
Tabelul nr.2. Categoriile de persoane cu dizabilități, beneficiari de pensii/alocații,(aa.2019-2023)

Sursa CNAS

	a. 2019	a.2020	a.2021	a.2022	a.2023
Beneficiari pensii de dizabilitate, mii (inclusiv):	125,23	121,28	113,03	105,2	101,7
În urma unei afecțiuni generale	120,8	117,01	109,01	100,6	97,3
În urma unui accident de muncă	2,0	1,9	1,8	1,5	1,4
În urma unei boli profesionale	0,08	0,08	0,07	0,07	0,06
Participanți la lichidarea avariei de la Cernobîl	1,6	1,6	1,5	1,4	1,4
Din rândul militarilor	0,7	0,7	0,7	1,5	1,5
Beneficiari alocații sociale, mii (inculsiv):	50,8	52,2	54,1	57,1	60,2
Persoane cu dizabilități	12,7	14,1	14,6	17,9	20,3
Dizabilități din copilărie	27,5	27,7	27,9	28,2	28,5
Dizabilitate pînă la vârsta de 18 ani	10,7	10,4	10,6	10,9	11,4

Analiza datelor statistice (Sursa CNAS) referitor la categoriile de persoane cu dizabilități, scoate în evidență următoarele: În perioada anului 2023 circa 101,7 mii de persoane au beneficiat de pensii de dizabilitate (62,8%) și 60,2 mii persoane (37,2%) au beneficiat de alocații sociale de stat. În cazul persoanelor cu dizabilități care beneficiază de pensii, numărul acestora s-a micșorat cu 3,3% comparativ cu anul 2022. În dependență de cauza care a determinat stabilirea dizabilității, se constată, că în proporție de 95,6% dizabilitatea a survenit în urma unei afecțiuni generale.

Diagrama nr.1 Situația persoanelor cu dizabilități aa.2018-2023 Sursa CNAS, BNS

Notă: În anii 2019 și 2020 Indicatorul „ponderea persoanelor cu dizabilități” este calculată din populația medie pe țară recalculată, conform datelor BNS, iar în anii 2021 - 2023 – din numărul populației cu reședință obișnuită la 01.01.2021, la 01.01.2022 și, respectiv, la 01.01.2023.

Managementul serviciului Tehnologii Informaționale și Monitorizare

Începând cu 19 iulie 2023 a fost lansat Proiectul de digitalizare a arhivei naționale. În acest scop în Sistemul informațional determinarea dizabilității și capacității de muncă, cu suportul tehnic al Companiei „Indrivo” SRL, care a asigurat mentenanța sistemului informațional, a fost îmbunătățit submodulul „Dosare istorice”, pentru a putea crea dosarele electronice. În acest scop a fost modificat formularul de creare a dosarului istoric, inclusiv posibilitatea anexării Raportului de determinare a gradului de dizabilitate.

În cadrul acestui proiect, în perioada 19.07.23-31.12.2023 au fost digitalizate 50234 de dosare ale persoanelor cu dizabilități aflate în viață, încadrate în grad de dizabilitate fără indicarea termenului de reexpertizare.

În acest scop au fost prelucrate un număr de aproximativ 699641 dosare/1979 saci pe suport de hârtie, care au necesitat sortarea acestora în diferite categorii: Dosare ale persoanelor cu dizabilități aflate în viață, încadrate în grad de dizabilitate fără indicarea termenului de reexpertizare; Dosarele persoanelor cu dizabilități decedate; Dosarele persoanelor, dizabilitatea cărora a fost stabilită pentru diferite perioade, care nu au solicitat determinarea gradului de dizabilitate repetat, la expirarea termenelor stabilite; Dosarele cu deficiențe de completare; Dosarele fără cod personal, fiind imposibilă verificarea statutului actual al persoanelor, inclusiv dacă în prezent sunt în viață sau decedate.

Managementul resurselor umane

Efectivul-limită al Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă pe parcursul anului 2023, este de 168 unități (aprobate conform schemei de încadrare), din care au fost ocupate – 124,75 unități, vacante – 43,25 unități, total personal angajat – 117 salariați (de bază – 93 persoane, cumul extern – 15 persoane, cumul intern – 9 persoane), de vârstă pensionară – 23 persoane, cu dizabilități – 7 persoane.

Administrația – **61 de unități** (aprobate conform schemei de încadrare), din care sunt ocupate – **33 salariați**, (de vârstă pensionară – 11 persoane), vacante – 28 funcții.

Expert în determinarea gradului de dizabilitate – **51 de unități** (aprobate conform schemei de încadrare), din care sunt ocupate – medici experți – **32 salariați**, (de vârstă pensionară – 8 persoane), vacante – 12 funcții, asistenți sociali – 3 funcții, vacante – 3 funcții, psihopedagogi – 2 funcții.

Structurile teritoriale (Specialist relații sociale) – **56 de unități** (aprobate conform schemei de încadrare), din care sunt ocupate – **47 salariați**, (de vârstă pensionară - 5 persoane), vacante – 7,5 funcții.

În structura CNDDCM sunt următoarele subdiviziuni: Conducerea Consiliului, Serviciul de control al determinării gradului de dizabilitate, Serviciul pentru determinarea gradului de dizabilitate, Structurile teritoriale în mun. Chișinău, mun. Bălți, r. Cahul, r. Ungheni, r. Soroca, r. Orhei, r. Strășeni, r. Edineț, r. Hîncești, unitățile administrativ-teritoriale Comrat și Ceadâr-Lunga r. Briceni, r. Ocnița, r. Dondușeni, r. Rîșcani, r. Drochia, r. Glodeni, r. Fălești, r. Sîngerei, r. Florești, r. Șoldănești, r. Rezina, r. Călărași, r. Telenești, r. Nisporeni, r. Criuleni, r. Dubăsari, r. Anenii Noi, r. Ialoveni, r. Cimișlia, r. Căușeni, r. Ștefan Vodă, r. Leova, r. Basarabeasca, r. Taraclia, r. Cantemir.

Managementul juridic

Pe parcursul anului 2023 au parvenit în total 1871 petiții, cu 9,5% mai puține comparativ cu anul 2022 -2067 petiții. Din numărul total de petiții, au fost cu solicitări de eliberarea Concluziei pentru compensarea cheltuielilor de transport pentru persoanele cu dizabilități ale aparatului locomotor, precum și explicații a metodologiei de determinare a dizabilității, a programului de reabilitare și incluziune socială, inclusiv a recomandărilor de muncă, eliberare a copiilor de acte, eliberare de duplicate - 352, rectificări ale actelor emise – 244, confirmarea certificatelor de dizabilitate - 29 ș.a.

Toate petițiile au fost examinate în conformitate cu prevederile actelor normative și legislative în vigoare, cu respectarea termenelor de examinare.

Au fost primite în audiență 569 persoane (inclusiv prin intermediul liniei fierbinte) cu diverse subiecte invocate, care au fost soluționate conform normelor juridice.

Reprezentanții desemnați de CNDDCM au participat la 63 procese judecătorești în instanțe de toate nivelele, unde au fost examinate 26 acțiuni înaintate de către reclamanți, dintre care 5 dosare civile finisate cu câștig de cauză pentru CNDDCM.

Secția elaborări științifico-metodice, analiză

Secția elaborări științifico-metodice, analiză a elaborat și transmis Ministerului Sănătății pentru examinare și, la necesitate completarea propunerile de modificare a Formularului F-088/e – Fișa de trimitere pentru expertizare în vederea determinării gradului de dizabilitate, cu ajustarea conținutului acestora în conformitate cu protocoalele clinice naționale.

Scopul acestor modificări: Creșterea calității completării Fișelor de trimitere (F-088/e); decizii de încadrare în grad de dizabilitate mai corecte și recomandări în PIRIS mai calitative și centrate pe nevoile persoanei cu dizabilități; micșorarea numărului de trimiteri neargumentate pentru determinarea gradului de dizabilitate; micșorarea numărului de contestații a deciziilor Consiliului și creșterea gradului de satisfacție a populației.

Indicatorii de bază privind activitatea Serviciului pentru determinarea gradului de dizabilitate, a Serviciului de control al determinării gradului de dizabilitate, Structurilor teritoriale și Biroului de înregistrare și arhivare în perioada anului 2023

**Date statistice cu privire la determinarea dizabilității
(adulti și copii, primar si repetat), anii 2021-2023**

Pe parcursul anului 2023 în cadrul Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă au fost expertizate primar și repetat 56190 persoane (adulti și copii), dintre care au fost încadrate în grad de dizabilitate 51335 persoane – 91,4% din numărul de persoane expertizate, inclusiv 49798 adulti și 6392 copii. Persoanele adulte cu dizabilități (primari și repetați) constituie 88,5%, copiii până la vârsta de 17 ani, 11 luni și 29 zile – 11,5%.

Tabelul nr.3 Dizabilitatea primară si repetată, adulti și copii, anii 2021-2023

	2021		2022		2023	
	c/abs	%	c/abs	%		
Total adresări la CNDDCM	54421	100	54771	100	56190	100
Inclusiv <u>adulti</u>	47850	87.9	46526	84.9	49798	88.6
Inclusiv <u>copii</u>	6571	12.1	8245	15.1	6392	11.4
TOTAL persoane cu dizabilități (primari si repetați)	52017	95.6	49816	91.0	51335	91.4
inclusiv cu: - grad sever	6850	13.2	6636	13.3	6557	12.8
- grad accentuat	21428	41.2	19552	39.2	19704	38.4
- grad mediu	23739	45.6	23628	47.4	25074	48.8
Inclusiv <u>adulti</u> cu dizabilități (primari si repetați)	45620	87.7	43343	87.0	45441	88.5
inclusiv cu: - grad sever	5333	11.7	4994	11.5	4837	10.6
- grad accentuat	18670	40.9	16893	39.0	17494	38.5
- grad mediu	21617	47.4	21456	49.5	23110	50.9
Inclusiv <u>copii</u> cu dizabilități (primari si repetați)	6397	12.3	6473	13.0	5894	11.5
inclusiv cu: - grad sever	1517	23.7	1642	25.4	1720	29.2
- grad accentuat	2758	43.1	2659	41.1	2210	37.5
- grad mediu	2122	33.2	2172	33.5	1964	33.3
Neîncadrați Total	2407	4.4	3619	6.6	4855	8.6
Inclusiv <u>adulti</u> (primari si repetați)	2230	4.7	3183	7,7	4357	8.7
Inclusiv <u>copii</u> (primari si repetați)	174	2.6	436	5,2	498	7.8

În anul 2023, precum și în anul 2022 se înregistrează o creștere a numărului de persoane, care au solicitat determinarea gradului de dizabilitate: în anul 2022 fiind înregistrată o creștere cu 0,7%, comparativ cu anul precedent, iar în anul 2023, comparativ cu anul 2022 fiind atestată creșterea acestui indicator cu 2,5%, sau 1419 persoane.

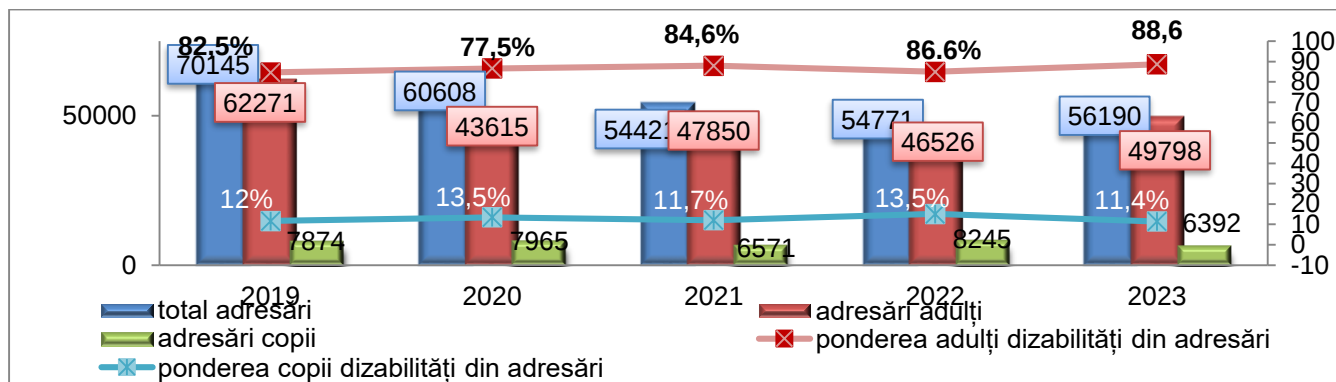
Analiza comparativă a datelor statistice privind structura dizabilității persoanelor aduse și copiilor, încadrați primar și repetat în grad de dizabilitate în anii 2022 și 2023, stabilește majorarea cu 3,0% a numărului total de persoane recunoscute cu dizabilități în anul de referință, precum și majorarea ponderii acestora din numărul total de adresări cu 0,4%. În anul 2023, comparativ cu anul 2022, s-a majorat cu 4,6% numărul persoanelor

adulte încadrate în grad de dizabilitate, iar numărul copiilor recunoscuți cu dizabilități s-a micșorat cu 8,9%.

Una din atribuțiile Consiliului este examinarea cererilor de expertizare /reexpertizare pentru determinarea gradului de dizabilitate în cadrul Acordurilor bilaterale de securitate socială.

În anul 2023, comparativ cu anul 2022, numărul de dosare examinate în cadrul Acordurilor bilaterale de securitate socială a crescut aproximativ de 2,8 ori: de la 43 dosare în anul 2022 până la 118 dosare în anul de gestiune.

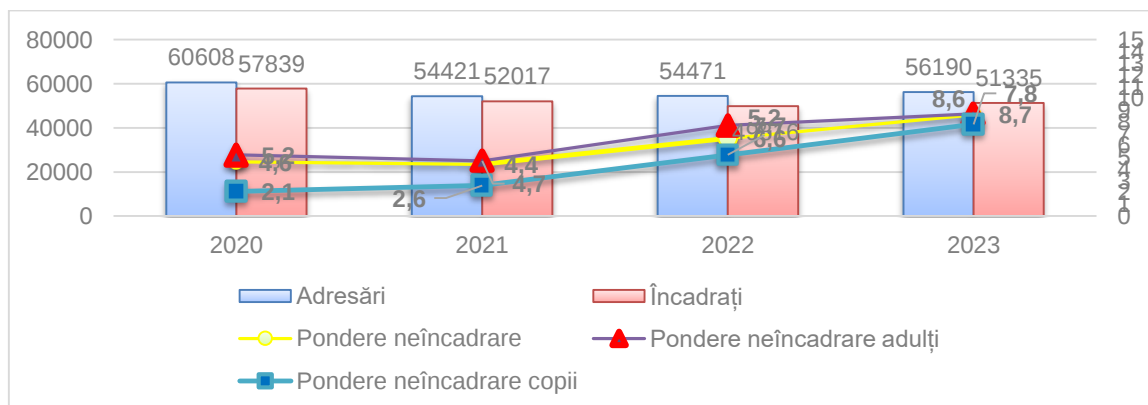
Diagrama nr.2 Dizabilitatea primară și repetată, adulți și copii, anii 2019-2023

În anul 2023, comparativ cu anul 2022, numărul persoanelor adulte, expertizate primar și repetat, încadrate în grad mediu de dizabilitate s-a majorat cu 7,2% și în grad accentuat, respectiv, cu 3,4%, iar în grad sever s-a micșorat cu 3,2%.

Numărul total al copiilor, recunoscuți cu dizabilități, expertizați primar și repetat, încadrați în anul 2023 în grad de dizabilitate s-a micșorat cu 9% comparativ cu anul 2022. Ponderea copiilor încadrați în grad accentuat în anul 2023 s-a micșorat comparativ cu anul precedent cu 3,6%, în grad mediu cu 0,2%, iar în grad sever – a crescut cu 3,8%. În anul de referință, comparativ cu anul precedent, numărul total al persoanelor adulte și copii (primari și repetați), neîncadrați în grad de dizabilitate s-a majorat de la 6,6% la 8,6%.

Diagr. nr.3 Neîncadrarea în grad de dizabilitate, primar și repetat, adulți și copii, anii 2021-2023

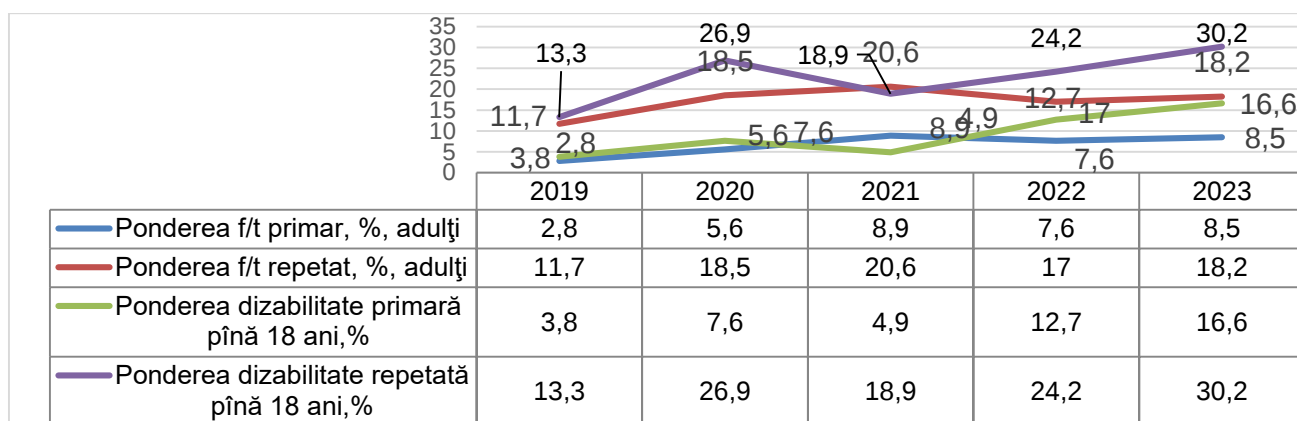

De menționat, că ponderea adulților neîncadrați în grad de dizabilitate în anul 2023, comparativ cu anul precedent, s-a majorat cu 0,9%, iar ponderea copiilor neîncadrați în grad de dizabilitate a suportat o creștere de la 5,2% în anul 2022 până la 7,8% în anul 2023.

Dizabilitatea fără termen la persoane adulte și până la 18 ani la copii

În anul 2023 în grade de dizabilitate fără indicarea termenului de reexpertizare adulți și până la 18 ani copii au fost încadrate 1271 (9,8%) persoane (a.2022 – 798/7,6%) din 12913 persoane cu dizabilitate primară (a.2022 – 10476 persoane) și 7500 persoane (a.2022 – 5582) cu dizabilitate repetată, ce constituie 19,5% din 38422 persoane reexpertizate (a.2022 - 17% din 32867 persoane).

Diagrama nr.4. Dizabilitatea fără termen, adulți și până la 18 ani copii, a.2019-2023, %

În anul 2023, comparativ cu anul 2022, în rândul persoanelor adulte cu dizabilități se constată o majorare a ponderii dizabilității primare și repetate fără termen de reexaminare cu 0,9 % și, respectiv, cu 1,2%.

Totodată, dizabilitatea pentru un termen de până la 18 ani în rândul copiilor a fost stabilită pentru 320 copii (a.2022-201), ce constituie 16,6% (cu 3,9% mai mult decât în anul precedent) din 1924 persoane cu dizabilitate primară (a.2022- 1583) și pentru 1270 copii cu dizabilitate repetată (a.2022 –1184) ce constituie 30,2% din 4207 persoane (a.2022 – 4890) încadrate repetat în grad de dizabilitate, ce depășește indicatorul din anul 2022 cu 6%.

Comparativ cu anul 2022, în anul 2023 a fost stabilită o creștere a ponderii dizabilității stabilite pentru un termen de până la 18 ani în rândul copiilor - cu 3,9% în categoria dizabilității primare și repetate – respectiv, cu 6%.

Rezultatele expertizării primare a persoanelor adulte în vârstă de 18 ani și peste

Pe parcursul anului 2023 au fost expertizate primar 12352 persoane adulte (a.2022 – 12168), dintre care 90,9%, sau 11226 persoane au fost recunoscute persoane cu dizabilități (în anul 2022– 10476/86,1%).

Din numărul persoanelor cu dizabilități:

- 4015 (35,7%) – locuitori urbani (a.2022- 36,4%), inclusiv 3474 în vârstă aptă de muncă și 541 – de vârstă pensionară;
- 7211 (64,2%) – locuitori rurali, (a.2022-63,6%), respectiv: 6468– de vârstă aptă de muncă și 743 – de vârstă pensionară.

Totodată, în anul de referință nu s-au încadrat în grad de dizabilitate 1126 persoane (9,1%), comparativ cu anul 2022 – 1692 persoane (13,9%).

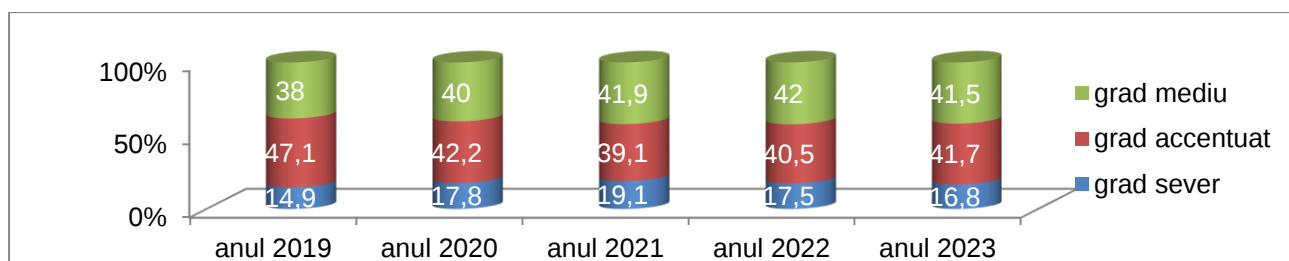
În urma accidentelor de muncă au fost recunoscute primar persoane cu dizabilități 3 persoane (a.2022- 10), în urma bolilor profesionale - 0 (a. 2022- 0), în urma avariei de la Cernobîl – 1 persoane (a. 2022 -10), din numărul militarilor – 22 (a.2022 - 15), persoane cu dizabilități din copilărie – 71 (a. 2022 - 103).

Tabelul nr.4 Structura dizabilității primare, adulți de peste 18 ani, anii 2020-2023

	2020	2021	2022	2023
Total adresări la CNDDCM	10142	11362	12168	12352
din ei: recunoscute persoane cu dizabilități	9174	10065	10476	11226
nu s-au încadrat în grad de dizabilitate	968	1297	1692	1126
persoane cu dizabilități în urma accidentelor de muncă	8	22	10	3
persoane cu dizabilități în urma bolilor profesionale	1	0	0	0
persoane cu dizabilități în urma avariei CA Cernobîl	8	12	10	1
persoane cu dizabilități din numărul militarilor	14	21	15	22
persoane cu dizabilități din copilărie	166	234	101	71

În perioada anilor 2020-2023 se observă o tendință de creștere a numărului de persoan, care se adresează primar pentru determinarea gradului de dizabilitate (de la 10142 în anul 2020 – până la 12352 în anul 2023). Respectiv, este în creștere ușoară și numărul personae încadrate în grade de dizabilitate: de la 9174 în anul 2020, ajungând la 1126 persoane în anul 2023.

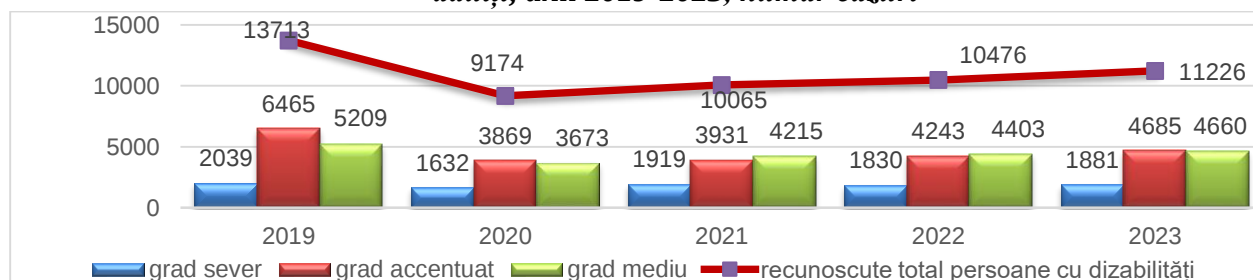
Diagr. nr.5 Structura dizabilității primare conf. gradelor de dizabilitate, adulți, aa. 2019-2023, %

Conform structurii dizabilității primare, ponderea gradului sever este de 16,8%, în descreștere ușoară comparativ cu anul precedent (a.2022-17,5%), ponderea gradului mediu a scăzut neînsemnat (cu 0,5%), ponderea gradului accentuat a crescut în anul 2023 pînă la 41,7%, cu 1,2% comparativ cu a.2022– 40,5%.

Totodată, pe parcursul anilor 2021 – 2023 se evidențiază o tendință de creștere stabilă a ponderii gradului accentuat de la 39,1% la 41,7% și cu descreștere a gradului sever de la 19,1% - atingând nivelul de 16,8%.

Diagr. nr.6 Structura dizabilității primare conform gradelor de dizabilitate, adulți, anii 2019-2023, număr cazuri

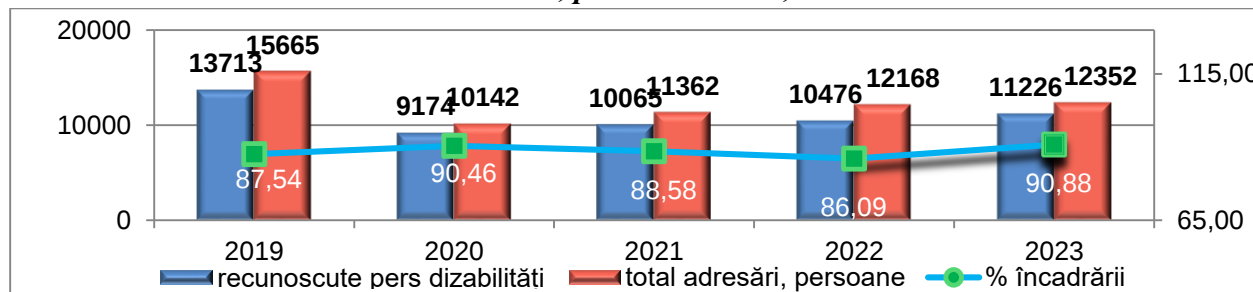

În structura dizabilității primare predomină reprezentanții genului masculin - 57,5%/6456 persoane, numărul de femei fiind 4770. Analiza dizabilității pe grupe de vârstă denotă un număr mai mare al persoanelor cu dizabilități cu vârsta de peste 50 de

ani – 6931 persoane/61,7%. Totodată, numărul persoanelor cu dizabilități rămâne înalt și pentru segmentul de vârstă 40-49 de ani – 2417 persoane (21,5%).

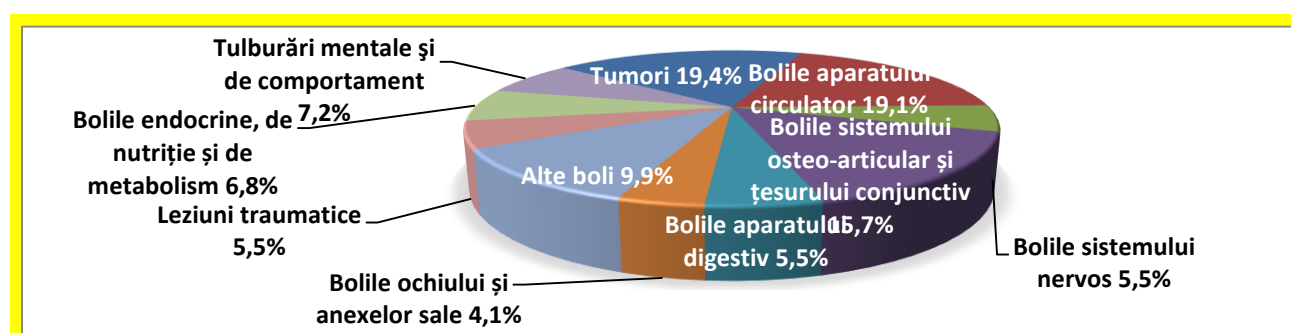
Incidența dizabilității primare în anul 2023 este de 447 la 100 000 locuitori, comparativ cu anul 2022 (365), fiind în creștere cu 82 la 100 mii locuitori.

Diagr. nr. 7 Ponderea persoanelor recunoscute primar cu dizabilități din numărul total de adresări, persoane adulte, aa. 2019-2023

În anul de raportare, comparativ cu anul 2022, a crescut cu 1,5% numărul de persoane care primar au solicitat determinarea gradului de dizabilitate, cu 6,7% fiind în creștere și numărul de persoane, care au fost primar recunoscute cu dizabilități, și procentul încadrării în grad de dizabilitate a crescut - cu 4,8%.

Diagr. nr. 8 Structura dizabilității primare conform grupelor de nozologii, adulți, a.2023, %

Analiza structurii dizabilității primare conform nozologiilor la persoanele de peste 18 ani în anul de referință denotă prevalența tumorilor – 19,4% (a.2022 -18,4%), inclusiv tumorilor maligne (99,9%), care în 52,6% cazuri au dus la dizabilitate accentuată și în 28,9% – la dizabilitate severă.

Pe locul II sunt bolile aparatului circulator – 19,1% (anul 2022 -18,1%), dintre care 43,1% constituie bolile cerebro-vasculare și 31,0% - boala ischemică a inimii, urmare cărora au fost recunoscute persoane cu dizabilitate accentuată în 39,7% cazuri și în 33,6% - la recunoașterea gradului mediu de dizabilitate la persoanele în vîrstă aptă de muncă.

Pe locul III – se plasează bolile sistemului osteoarticular și țesutului conjunctiv -15,7% (a.2022-17,8%), 54,8% dintre care constituie artrozele și 24,1% - bolile degenerative ale coloanei vertebrale.

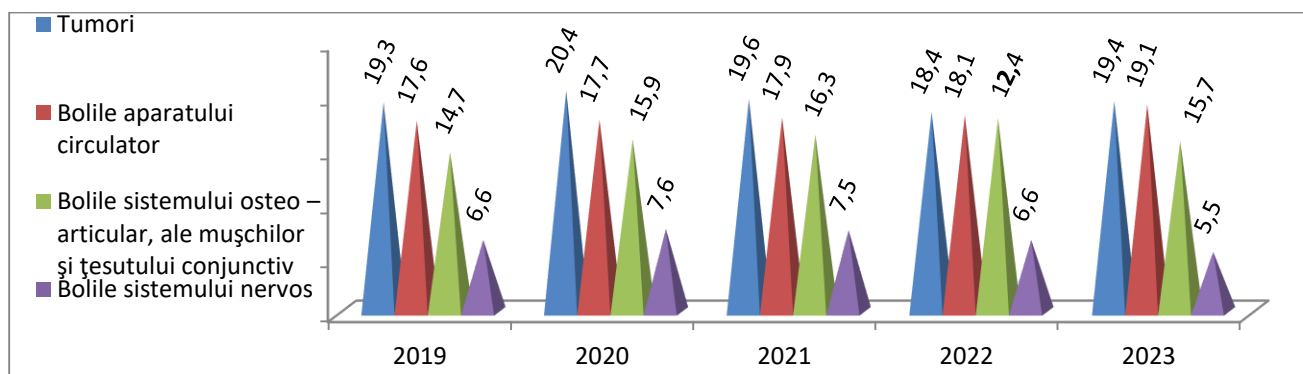
Pe locul IV se plasează Tulburările mintale – 7,2%, (a.2022– 6,4%);

Locul V este ocupat de Bolile endocrine, de nutriție și de metabolism – 6,8% (a.2022 – 6,7%), inclusiv diabetul zaharat – 85,7% și afecțiunile glandei tiroide -8,8%,

Bolile sistemului nervos – au determinat o pondere de 5,5% din dizabilitatea primară la adulți (a.2022- 6,6%), inclusiv epilepsia și sindroamele epileptice, respectiv – 13,7%, leziunile traumatice – 5,5% (a.2022 – 5,9%), bolile aparatului digestiv – 5,5% (a.2022 – 4,8%), inclusiv ciroza hepatică – 64,1%, bolile ochiului și anexelor sale – 4,1% (a.2022 –

3,8%), urmare căreia în vîrsta aptă de muncă predomină gradul mediu – 38,9%, în vîrsta pensionară – gradul sever –28,4%.

Diagr. nr.9 Structura dizabilității primare, nozologii predominante, adulți, aa.2019-2023, %

Structura dizabilității primare în funcție de nozologiile predominante la persoanele de vîrsta de 18 ani și peste în perioada anilor 2019-2023 are următoarele tendințe:

Ponderea tumorilor după majorare cu 1,1% în anul 2020, în anul 2021 a revenit la nivelul de 19,6%, cu micșorare și în 2022 pîna la 18,4% și majorare în 2023 cu 1,0%;

Ponderea bolilor aparatului circulator este în creștere de la 17,6% pîna la 19,1% în anul de raportare;

Totodată, se atestă creșterea continua a ponderii bolilor sistemului osteo-articular, ale mușchilor și țesutului conjunctiv de la 14,7% în anul 2019 pîna la 17,8% în anul 2022 și în 2023 - micșorare pîna la 15,7%,

În anul 2020 ponderea bolilor sistemului nervos a fost – 7,6%, cu micșorare în următorii ani pîna la 5,5% în anul 2023.

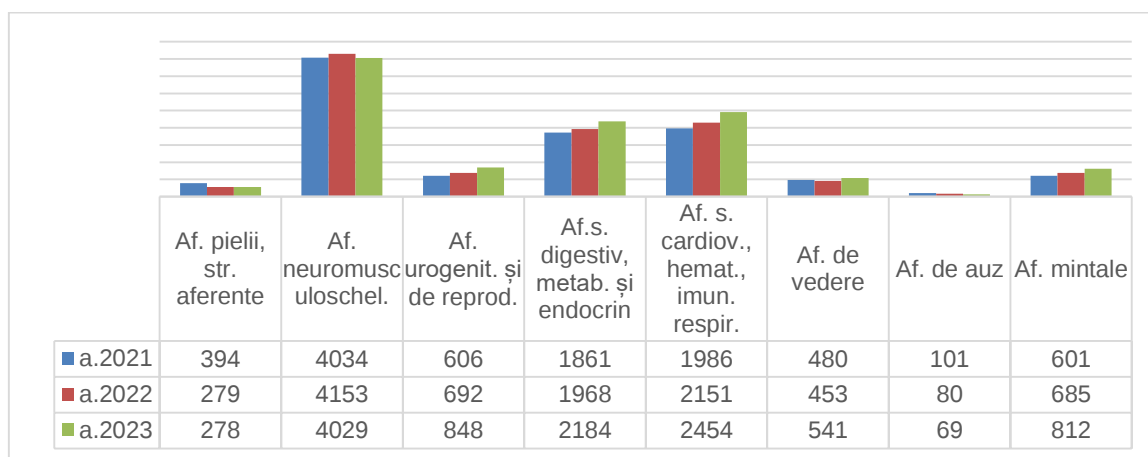
Analiza dizabilității primare ale persoanelor de 18 ani și peste (locuitori urbani și rurali) după tipurile de afectări în anii 2021-2023 denotă următoarele:

-pe I loc se plasează Afectările neuromusculoscheletice și ale mișcărilor aferente, fiind în creștere de la 4034 în a.2021 pîna la 4153 persoane în a.2022, și în descreștere pîna la 4029 persoane în 2023.

-pe locul II se află Afectările sistemelor cardiovascular, hematologic, imunitar și respirator, în creștere de la 1986 persoane în a.2021, ajungînd la cifra 2454 persoane în a.2023.

-pe locul III se regăsesc Afectările sistemelor digestiv, metabolic și endocrin, nivelul căreia este de la 1861 persoane în a.2021, în creștere pîna la 2184 persoane în a.2023.

Diagrama nr.10 Tipuri de dizabilități, adulți dizabilitate primară, aa.2020-2023

Expertizarea repetată a persoanelor cu dizabilități de vîrstă 18 ani și peste

În anul 2023 au solicitat determinarea repetată a gradului de dizabilitate 37446 persoane, dintre care din nou au fost încadrate în grad de dizabilitate 34215 persoane, inclusiv în grad sever 2956 persoane, ce constituie 7,9%, 12809 – în grad accentuat (34,2%) și în grad mediu 18450 persoane (49,3%), totodată 3231 persoane, sau 8,6% - nu au fost încadrați în grad de dizabilitate.

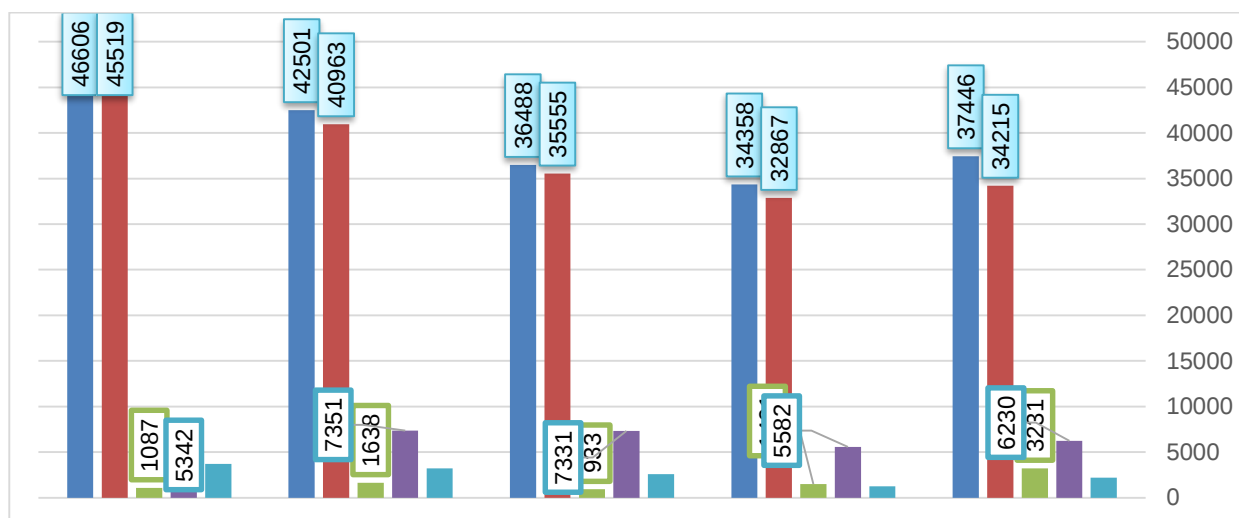
Tabelul nr.5 Rezultatele reexpertizării persoanelor adulte cu dizabilități în anul 2023

	Număr persoane reexpertizate		Reîncadrați în grad de dizabilitate		din ei:					
					Grad sever		Grad accentuat		Grad mediu	
	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%
Total: inclusiv:	37446	100	34215	91,4	2956	8,6	12809	37,4	18450	53,9
În vîrstă aptă de muncă	34475	92,1	31645	91,8	2220	7,0	11690	36,9	17735	56,0
Vîrstă pensionară	2971	24,7	2570	86,5	736	28,6	1119	43,5	715	27,8

Analiza acestor indicatori dezagregați după categoriile de vîrstă scoate în evidență următoarele: în categoria persoanelor de vîrstă aptă de muncă din 34475 persoane reexpertizate la 2220 persoane (7,0%) a fost stabilit gradul sever de dizabilitate, la 11690 persoane (36,9%) – gradul accentuat și gradul mediu – la 17735 persoane (56,0%).

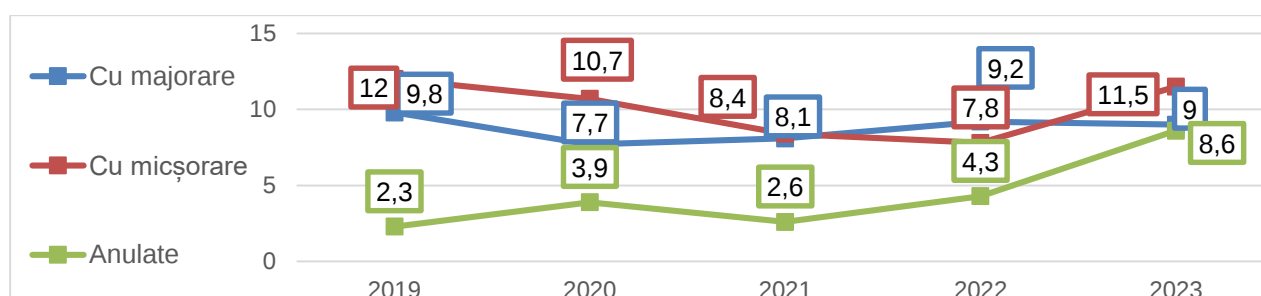
În rândul persoanelor de vîrstă pensionară: din 2971 persoane reexpertizate la 736 (28,6%) persoane a fost determinat gradul sever, la 1119 persoane (443,5%) – gradul accentuat și la 715 (27,8%) – gradul mediu. Astfel, în categoria de vîrstă pensionară ponderea gradului sever este mai mare cu 21,6% decât în vîrsta aptă de muncă, ponderea gradului accentuat – respectiv cu 6,6%, ponderea gradului mediu în vîrsta aptă de muncă fiind semnificativ mai mare decât în vîrsta pensionară – cu 28,2%.

Diagrama 12 Rezultatele reexpertizării persoanelor adulte cu dizabilități, anii 2019-2023

În anul 2023 ponderea persoanelor din nou încadrate în grad de dizabilitate s-a micșorat – cu 4,3% comparativ cu anul 2022 (de la 95,7% pînă la 91,4%). De menționat, că în perioada anilor 2019-2023 a existat tendința de descreștere a ponderii persoanelor din nou încadrate în grad de dizabilitate de la 97,7% (a.2019) – la 91,4% în anul 2023, cu excepția anului 2021, când s-a înregistrat o creștere ușoară a acestui indicator pînă la 97,4%.

Diagrama nr.12 Modificarea gradelor de dizabilitate adulți reexpertizați, anii 2019-2023, %

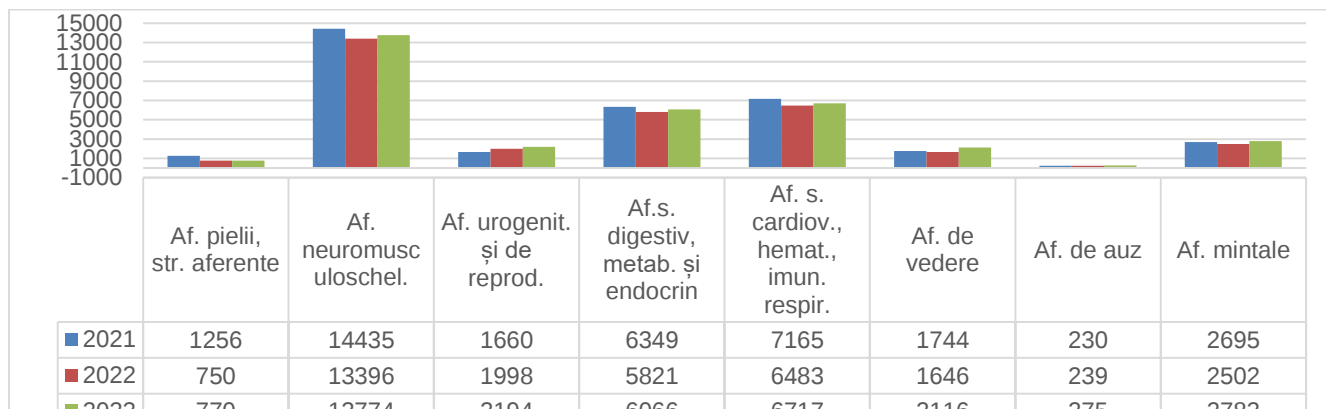

Ponderea modificării cu majorare a gradelor de dizabilitate la persoanele adulte, expertizate repetat, după micșorarea din anul 2020 cu 2,1% comparativ cu a. 2019, în perioada anilor 2021 - 2022 se află în creștere de la 8,1% în a.2021, ajungând la 9,2% în anul 2022, iar în a.2023 este în scadere ușoară cu 0,2%.

Modificarea gradelor de dizabilitate cu micșorare în perioada de referință este în creștere cu 3,7% după o stabilă micșorare de la 12,0% (a.2019) - pînă la 7,8% în a.2022.

În procesul de modificare a gradelor de dizabilitate cu anularea acestora în perioada anilor 2019-2020 s-a determinat o creștere, atingînd valorile de la 2,3% (a.2019) pînă la 3,9% în anul 2020, urmată de o diminuare cu 1,3% în a.2021, iar în a.2023 s-a înregistrat o creștere de la 4,3% în anul 2022 pînă la 8,6%.

Diagrama nr.13 Tipuri de dizabilități, adulți dizabilitate repetată, aa.2021-2023

Analiza dizabilității persoanelor de 18 ani și peste (locuitori urbani și rurali) încadrate repetat în grade de dizabilitate după tipurile de afectări în anii 2021-2023 denotă următoarele:

- pe I loc se plasează Afectările neuromusculoscheletice și ale mișcărilor aferente care sunt în creștere de la 13396 în a.2021 la 13774 în a.2023.
- pe locul II se află Afectările sistemelor cardiovascular, hematologic, imunitar și respirator cu 6717 persoane, în creștere de la 6483 persoane în 2022.
- pe locul III se află Afectările sistemelor digestiv, metabolic și endocrin – 6066 persoane, în creștere cu 245 persoane comparativ cu a.2022, după o descreștere cu 528 persoane comparativ cu a. 2021.

Recomandări din Programele individuale de reabilitare și incluziune socială, a.2023

În perioada a.2023 Serviciul pentru determinarea gradului de dizabilitate au eliberat persoanelor adulte, care au fost recunoscute cu dizabilități (primar și repetat) în total 287305 de recomandări în Programele individuale de reabilitare și incluziune socială (anexă la Certificatul de dizabilitate), inclusiv:

În categoria Recomandări de asistență și reabilitare medicală: în 46013 de cazuri a fost recomandat Tratament și supraveghere la medicul de familie și în 46060 cazuri - Tratament și supraveghere la specialist de profil; în 33790 cazuri – au fost oferite recomandații de Reabilitare medicală și în 17610 cazuri – Kinetoterapie, la 294 persoane au fost recomandate Îngrijirile paliative, la 16614 persoane a fost recomandată Psihoterapia, Endoprotezarea – la 3199 persoane cu dizabilități.

Totodată, în categoria Recomandări de muncă și activitate profesională au fost oferite următoarele recomandări: în 5859 cazuri - Adaptarea locului de muncă, inclusiv tehnologii, echipamente etc.; Muncă la domiciliu – în 8381 cazuri; Suport/asistare la angajarea în câmpul muncii la 13875 persoane, Orientare profesională –8467 persoane, Reabilitare profesională - în 2365 cazuri, Formare profesională - la 2777 persoane cu dizabilități.

Recomandările de servicii sociale oferite persoanelor cu dizabilități sunt: la 776 persoane - Îngrijiri medicale la domiciliu; Asistență personală – la 3335 persoane, Plasament familial a fost recomandat la 92 persoane, în 4900 cazuri a fost recomandată Echipa mobilă, Centru de plasament temporar la 92 persoane și la 984 a fost recomandat Respiro.

Recomandări pentru procesul educațional (pentru copii și persoane adulte aflate în proces de instruire) sunt următoarele: Adaptarea accesului și spațiului interior al instituției de învățământ a fost recomandat la 66 de persoane cu dizabilități, Serviciul de Asistență

Psihopedagogică la 83 persoane și la 424 persoane a fost recomandat Educația în instituția de învățământ, Program individual de educație fizică în 493 cazuri, Consiliere și asistență psihologică, terapie psihologică – la 194 persoane.

Tabelul nr. 2 Repartizarea persoanelor cu dizabilități, adulți, primari și repetați, după gradul de dizabilitate și unități administrativ-teritoriale, anul 2023

Unitatea administrativ-teritorială	Primari	inclusiv			Repetăți	inclusiv		
		Grad sever	Grad accentuat	Grad mediu		Grad sever	Grad accentuat	Grad mediu
ANENII NOI	303	47	127	129	1025	54	400	571
BĂLȚI	192	44	70	78	671	52	252	367
BASARABEASCA	384	51	174	159	1175	113	527	535
BRICENI	119	21	37	61	334	22	120	192
CAHUL	356	60	127	169	1045	84	351	610
CĂLĂRAȘI	295	36	129	130	939	69	345	525
CANTEMIR	210	24	89	97	544	53	192	299
CĂUȘENI	306	40	138	128	909	56	364	489
CEADÎR-LUNGA	152	24	65	63	694	47	183	464
CHIȘINĂU	2061	409	899	753	5280	569	2210	2501
CIMIȘLIA	176	36	64	76	385	47	163	175
COMRAT	201	35	91	75	757	71	212	474
CRIULENI	283	47	117	119	806	60	287	459
DONDUȘENI	128	30	48	50	424	28	190	206
DROCHIA	234	30	108	96	850	63	280	507
DUBĂSARI	120	18	55	47	335	26	137	172
EDINEȚ	262	53	109	100	913	61	428	424
FĂLEȘTI	301	57	127	117	978	96	379	503
FLOREȘTI	312	34	144	134	1191	90	420	681
GLODENI	222	52	80	90	637	69	233	335
HÎNCEȘTI	405	59	177	169	1043	96	392	555
IALOVENI	381	68	160	153	1054	104	402	548
LEOVA	173	29	65	79	511	41	186	284
NISPORENI	258	45	101	112	571	51	217	303
OCNIȚA	202	28	75	99	689	59	264	366
ORHEI	379	50	156	173	1287	116	514	657
REZINA	170	25	71	74	558	55	177	326
RÎȘCANI	254	44	107	103	738	76	263	399
SÎNGEREI	350	47	137	166	1426	93	484	849
ȘOLDĂNEȘTI	306	58	153	153	1159	107	341	711
SOROCA	193	28	83	82	578	59	189	330
ȘTEFAN VODĂ	338	42	135	161	995	86	378	531
STRĂȘENI	205	26	90	89	575	41	226	308
TARACLIA	130	19	59	52	474	24	149	301
TELENEȘTI	246	44	97	105	919	77	319	523
UNGHENI	391	75	155	161	1363	104	500	759
VULCĂNEȘTI	41	6	12	23	227	24	74	129
STÎNGA NISTRULUI	133	44	54	35	156	13	61	82
TOTAL REP. MOLDOVA	11226	1881	4685	4660	34215	2956	12809	18450
INCL. DE SEX FEMININ	4770	821	1806	2143	15039	1135	5047	8857

Analiza dizabilității primare și repetate în aspect administrativ-teritorial denotă următoarele: cele mai multe persoane cu dizabilități în anul 2023 sunt locuitori ai municipiului Chișinău – 7341 persoane, inclusiv 6354 sunt locuitori urbani și 987 – rurali; locul 2 în această ordine de idei este deținut de r. Sîngerei- 1776 persoane , inclusiv 343 - urbani și 1433– rurali, urmat de raioanele Ungheni – 1754 cazuri (542– urbani, 1212–

rurali), Orhei – 1666 persoane (398 – urbani, 1268 – rurali), Bălți-1559 persoane inclusiv 1502-urbani, 87-rurali, Florești – 1503 cazuri (356-urbani, 1183 – rurali).

La polul opus al clasamentului se amplasează raioanele: Vulcănești – 268 persoane, dintre care 149 sunt din mediu urban și 119 din mediu rurali, Basarabeasca – 453 cazuri, inclusiv 188 –locuitori urbani și 265– locuitori rurali, Dubăsari – 455 cazuri (0 – urbani, 455 - rurali, Dondușeni –552persoane (130– urbani, 422 – rurali), Cimișlia – 561 persoane (132 - urbani, 425 – rurali).

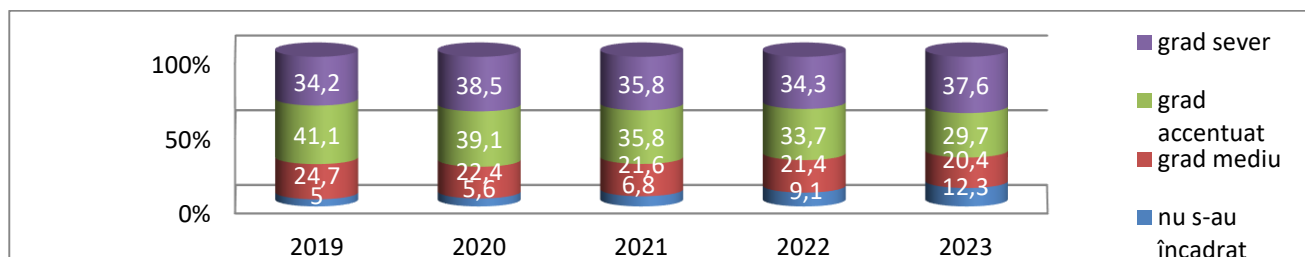
Totodată 289 de persoane sunt din localitățile din stînga Nistrului, dintre care 236 sunt locuitori urbani și 53 – locuitori rurali.

Dizabilitatea primară la copii de vîrsta de pînă la 17 ani, 11 luni și 29 zile

În anul 2023 au fost expertizate primar 1924 persoane de 0-17 ani 11 luni 29 zile (a.2022-1768 copii), dintre care au fost recunoscute persoane cu dizabilități 1687 copii (a.2022-1583 persoane). Nu s-au încadrat în grad de dizabilitate – 237 copii (a.2022- 185).

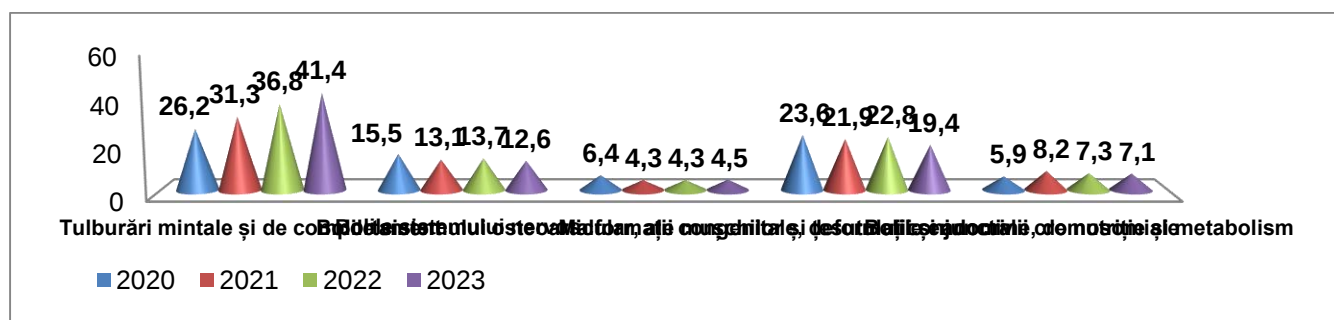
Analiza comparativă a structurii dizabilității primare la persoane 0-18 ani în anii 2022-2023 denotă creșterea cu 9% a ponderii persoanelor recunoscute primar cu grad de dizabilitate de la 78,2% pînă la 87,7% și, respectiv, creșterea ponderii procentuale a persoanelor neîncadrate în grad de dizabilitate de la 9,1% în a.2022 pînă la 12,3% în anul 2023.

Diagrama nr.14 Structura dizabilității primare la copii de 0-18 ani după grade de dizabilitate, %

Analiza datelor statistice cu referire la repartizarea pe grade a copiilor recunoscuți cu dizabilitate în perioada anilor 2019-2023 scoate în evidență tendința de micșorare a ponderii gradului accentuat de la 41,1% în anul 2019 pînă la 29,7% în anul 2023. Ponderea gradului mediu de dizabilitate este în descreștere de la 24,7% în 2019 pînă la 20,4% în 2023. În aceeași perioadă se determină o creștere procentuală a gradului sever de dizabilitate de la 34,2,% în 2019 pînă la 37,6% în anul 2023.

Diagr.15 Structura dizabilității primare conform nozologiilor predominante, copii, aa.2020-2023, %

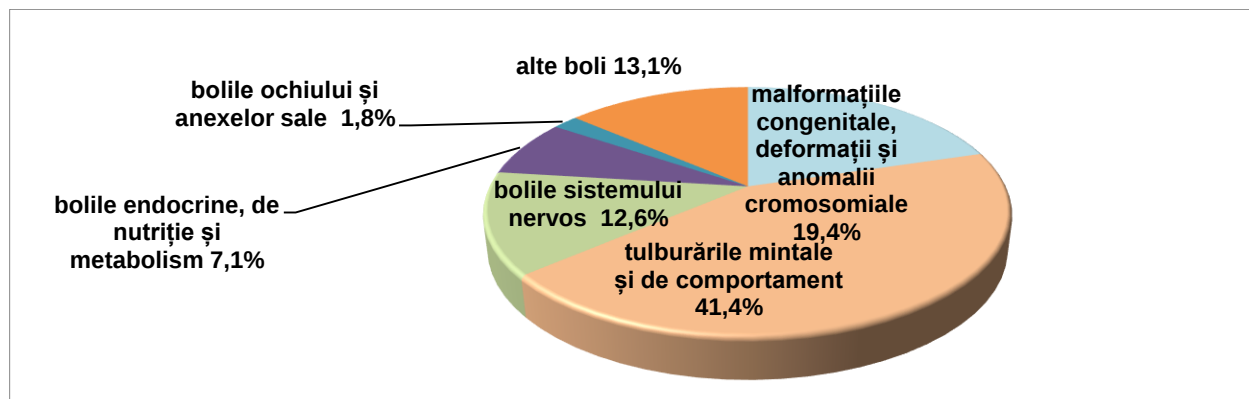
În structura dizabilității primare conform vârstei predomină segmentul de 7 – 15 ani 11 luni 29 zile – 40,8%. Totodată, rămâne semnificativ și segmentul de vârstă de 3-6 ani 11 luni 29 zile – 34,7%. Distribuția dizabilității primare după mediul de trai este de 726 (43,0%) copii din mediul urban (a.2022 – 673 copii), unde predominant este gradul sever - 369 copii (50,8%), gradul accentuat – 216 copii (29,7%), gradul mediu –141 copii (19,4%); din sectorul rural 961 copii (57,0%) (a.2022 – 910 copii), preponderent este gradul accentuat- 356 copii (37,0%), urmat de gradul sever 354 copii (36,8%) și mediu – 251 copii (26,1%).

Gradul sever (430/61,5%) și gradul accentuat (193/27,6%) predomină în tulburări mintale și de comportament – 699 cazuri; iar cel mediu (134/41,0%) și gradul accentuat (108/33,0%) în malformații congenitale, deformații și anomalii cromosomiale – 327 cazuri.

Pentru segmentul de vârstă de 0-2 ani 11 luni 29 zile predominante sunt malformații congenitale, deformații și anomalii cromosomiale – 158 cazuri (48,3%); pentru segmentul 3-6 ani 11 luni 29 zile, 7-15 ani 11 luni 29 zile, – tulburările mintale și de comportament – 360 cazuri (51,5%) și respectiv 291 cazuri (41,6%).

În dependență de nozologia, în baza căreia s-a stabilit dizabilitatea primară în aa. 2020-2023, predomină tulburările mintale și de comportament, ponderea cărora denotă o creștere semnificativă cu 4,6% în anul 2023. Ponderea Bolilor endocrine, de nutriție și de metabolism în a. 2021 a crescut cu 2,3% iar în anul de raportare a scăzut cu 0,2%. Ponderea Bolilor sistemului nervos este în descreștere cu 1,1%, Malformații congenitale, deformații și anomalii cromosomiale în anul 2023 a scăzut cu 3,4%, iar a Bolilor sistemului osteoarticular, ale mușchilor și țesutului conjunctiv - au crescut cu 0,2%.

Diagrama nr.16 Structura dizabilității primare conform nozologiilor predominante la copii, a.2023

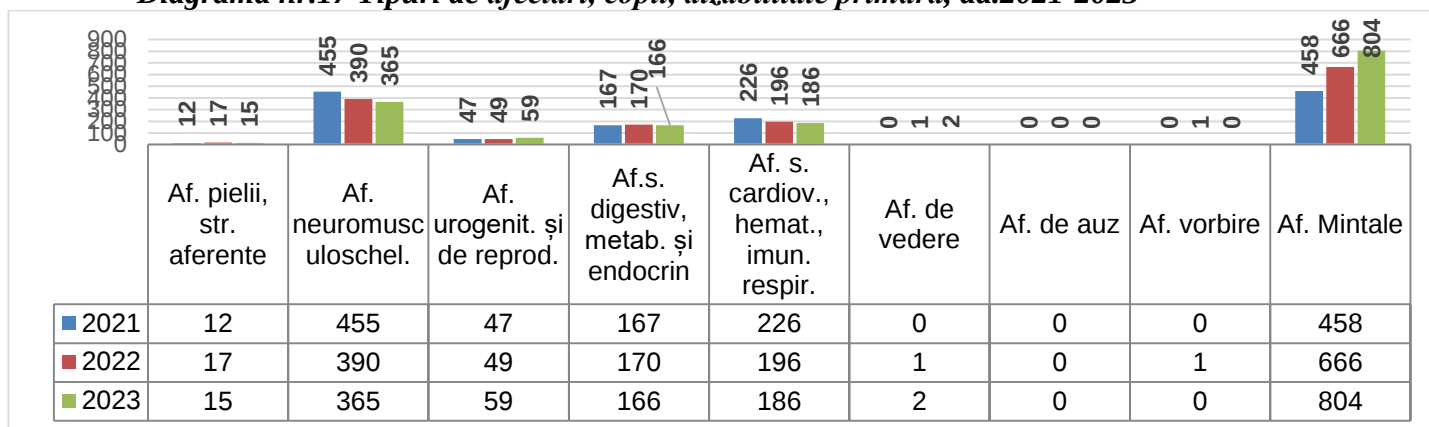
În anul 2023- I loc le revine tulburărilor mintale și de comportament 699/ cazuri, inclusiv-retard mental – 273 cazuri, dintre care 203 cazuri (74,4%) revin categoriei de vîrstă 7-15 ani 11 lini 29 zile.

Pe locul II s-au plasat malformațiile congenitale deformațiile și anomalile cromosomiale –327 cazuri, inclusiv malformații congenitale ale aparatului circulator - 108 cazuri (33,0%), din care 48,3% revine segmentului de vârstă 0-2 ani 11 lini 29 zile.

Locul III revine patologiilor sistemului nervos – 213 cazuri, inclusiv paralizia cerebrală infantilă - 31 cazuri (9,8%).

Pe locul IV se plaseaza Bolile endocrine, de nutriție și metabolism – 120 (7,1%) cazuri, inclusiv diabetul zaharat 99 cazuri (82,5%), urmate de patologiile sistemului osteo-articular, mușchilor și țesutului conjunctiv – 76 (4,5%) cazuri, bolile ochiului și anexelor sale – 31 cazuri (1,8%), care duc la grad accentuat în 51,6%.

Diagrama nr.17 Tipuri de afectări, copii, dizabilitate primară, aa.2021-2023

Analiza dizabilității la copii 0-18 ani (locuitori urbani și rurali, primari) după tipurile de afectări în anii 2021-2023 denotă următoarele:

- pe I loc se plasează Afectările mintale care înregistrează o creștere considerabilă de la 458 în anul 2021 pînă la 804 în anul 2023,

-pe locul II se află Afectările neuromusculoscheletice și ale mișcărilor aferente care au tendința de descreștere de la 455 în a.2021 pîna la 365 în a.2023.

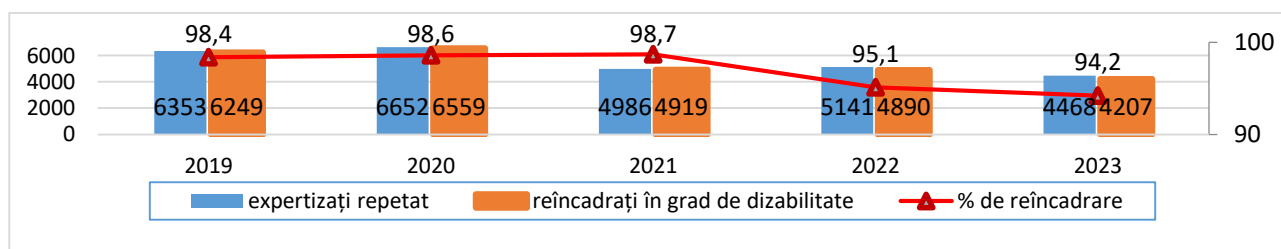
- pe locul III - Afectările sistemelor cardiovascular, hematologic, imunitar și respirator. În a.2021 acest tip de afectări a fost stabilit la 226 persoane, fiind în descreștere pîna la 186 persoane.

- locul IV este ocupat de Afectările sistemelor digestiv, metabolic și endocrin, în număr de 166 copii în a.2023 și 170 în 2022, fiind în descreștere cu 4 persoane .

Dizabilitatea repetată la copii de vîrstă 0-17 ani 11 luni 29 zile

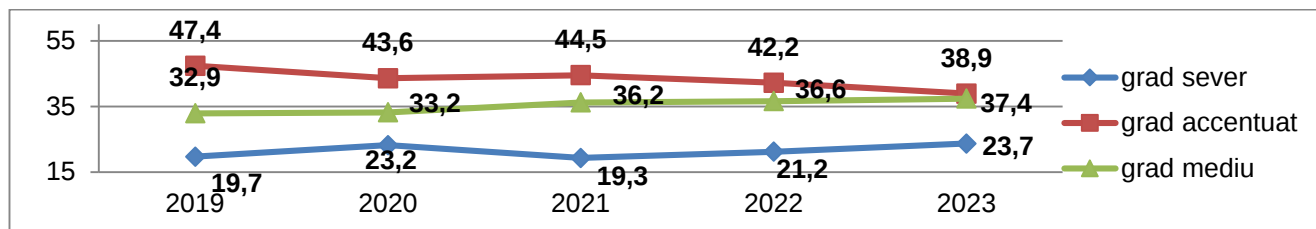
În anul 2022 au fost expertizați repetat 4468 copii (a.2022 – 5141). Grad de dizabilitate a fost stabilit repetat în 4207 cazuri (a.2022 – 4890). De menționat, că ponderea persoanelor reîncadrate în grade de dizabilitate în perioada anilor 2019-2021 s-a menținut relativ la același nivel – 98,9% - 98,7%, cu o micșorare ușoară în anul 2022, ajungînd la nivelul de 95,1%, aceeași tendință de descreștere ușoară pînă la 94,2%, menținându-se și în anul 2023.

Diagrama nr. 18 Dizabilitatea repetată, vîrstă de 0-17 ani 11 luni 29 zile, aa.2019-2023

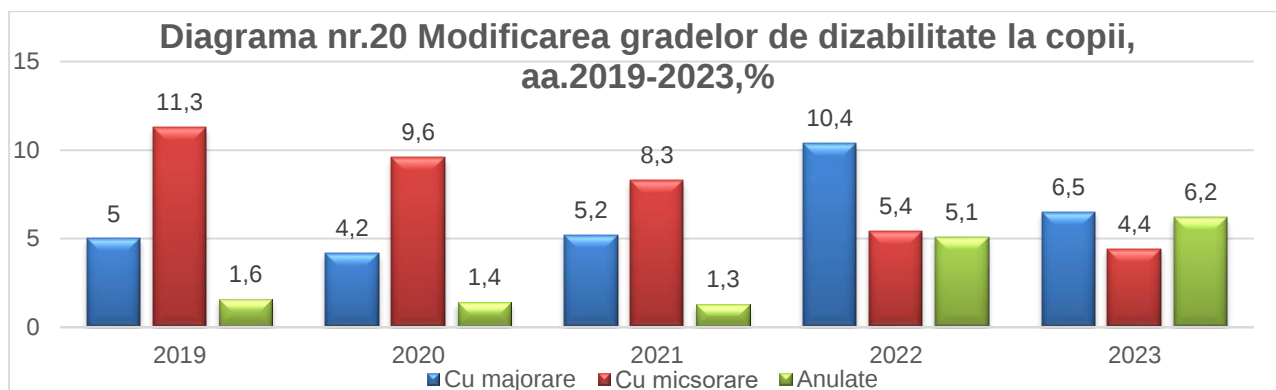

Distribuția dizabilității repetate după mediul de trai: din mediul urban - 1578 (37,5%) copii, inclusiv încadrați în grad sever - 468 copii (29,7%), grad accentuat - 575 copii (36,4%), grad mediu - 535 copii (33,9%); din sectorul rural - 2629 copii (62,5%), cu grad sever - 529 copii (20,1%), grad accentuat - 1063 copii (40,4%), și mediu - 1037 copii (39,4%).

Diagrama nr. 19 Structura gradelor de dizabilitate repetată, copii, a.2019-2023, în %

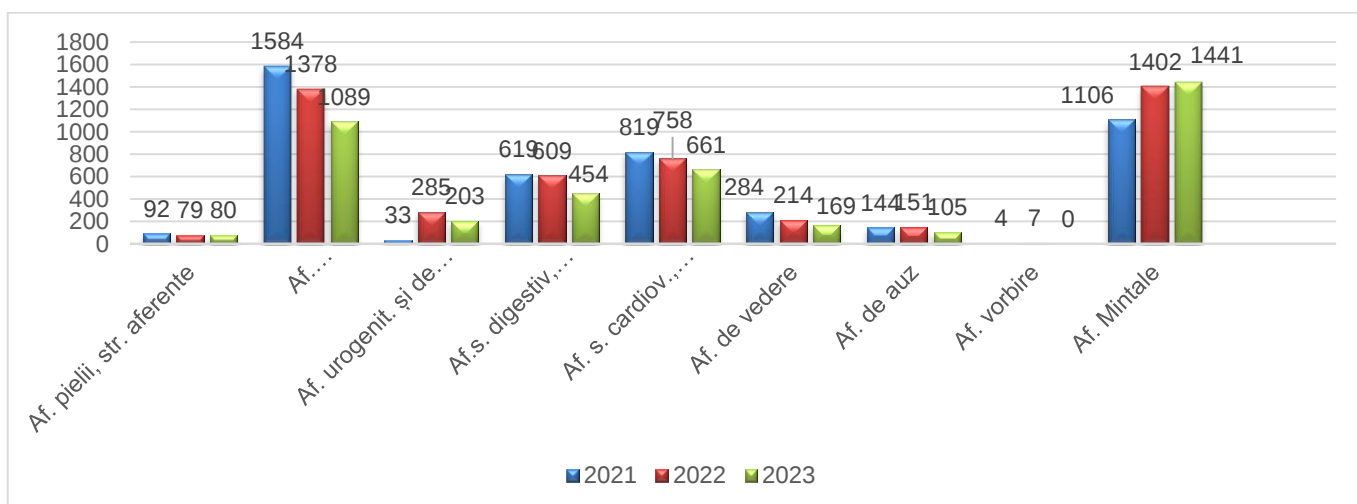

Menționăm, că în anul 2023, comparativ cu a.2022, ponderea gradului accentuat s-a micșorat cu 3,3%, ponderea gradului sever cu o creștere cu 2,5%, iar a gradului mediu - cu 1,2%.

Pe parcursul anilor 2019 - 2023 în categoria copiilor în vârstă de 0 – 17 ani 11 luni 29 zile se atestă o tendință de micșorare a ponderii modificării gradelor de dizabilitate cumicșorare de la 11,9% până la 4,4%, iar ponderea anulării gradelor are o tendință opusă: crescând de la de la 1,6% -1,3% în anii 2019-2021 până la 5,1% în anul 2022 și 6,2% în anul 2023. Totodată, după o creștere a ponderii modificării gradelor de dizabilitate prin majorare în anul 2022 până la 10,4%, comparativ cu anii 2019-2021 (5% - 4,2% - 5,2%), în anul de referință indicatorul a revenit până la 6,5%.

Diagr.21 Dizabilitatea repetată după tipurile de dizabilități la copii, a.2023, cazuri

Analiza dizabilității copiilor în vârstă de 0 – 17 ani 11 luni 29 zile după tipurile de afectări (locuitori urbani și rurali, repetați) în anul 2023 denotă următoarele:

- pe I loc se află Afectările mintale – 1441 copii în a.2023, în creștere ușoară comparativ cu a.2022-1402 copii.

- pe locul II se plasează Afectările neuromusculoscheletice și ale mișcărilor aferente, unde se observa tendința de descreștere a numărului copiilor de la 1584 în a.2021 pînă la 1089 în a.2023.

- pe locul III se află Afectările sistemelor cardiovascular, hematologic, imunitar și respirator – 661 copii în a.2023, în descreștere cu 97 copii comparativ cu a.2022.

De menționat, că categoria persoanelor cu dizabilități repetate din rîndul copiilor 0-18 ani, locuitori ai localităților rurale constituie 62,5% din toate tipurile de dizabilități.

Recomandări din Programul individual de reabilitare și incluziune socială, la copii în perioada anului 2023

În perioada a.2023 Serviciul pentru determinarea gradului de dizabilitate a oferit copiilor de vîrsta 17 ani, 11 luni și 29 de zile, care au fost recunoscuți cu dizabilități (primar și repetat) în total 69925 de recomandări în Programele individuale de reabilitare și incluziune socială (anexă la Certificatul de dizabilitate), inclusiv:

În Categorie: Recomandări de asistență și reabilitare medicală: în 5948 de cazuri a fost recomandat Tratament și supraveghere la medicul de familie și în 5956 cazuri - Tratament și supraveghere la specialist de profil; în 5898 cazuri au fost oferite recomandări de Reabilitare medicală și în 1909 cazuri – Kinetoterapie, la 5535 persoane a fost recomandată Psihoterapia, la 1151 copii – recomandată Intervenția timpurie și 356 cazuri - Mijloace asistive.

Totodată, în domeniul Recomandări de muncă și activitate profesională au fost oferite următoarele recomandări: Orientare profesională – 897 persoane, Formare profesională – la 5 copii cu dizabilități;

Recomandările de servicii sociale oferite persoanelor cu dizabilități sunt: la 28 persoane - Ingrijiri medicale la domiciliu; Asistență personală – la 1346 persoane, Centru de zi a fost recomandat la 948 persoane, în 978 cazuri a fost recomandată Echipa mobilă, și la 1096 a fost recomandat Respiro.

În compartimentul Recomandări pentru procesul educațional (pentru copii și persoane adulte aflate în proces de instruire) au fost oferite următoarele recomandări: Consiliere și asistență psihologică, terapie psihologică – la 5478 copii, Educația în instituția de învățămînt la 5670 copii, Program individual de educație fizică – în 5638 cazuri. Adaptarea accesului și spațiului interior al instituției de învățămînt a fost recomandat la 7578 de copii cu dizabilități, Consiliere și asistență logopedică - la 2725 copii, la 2450 copii a fost recomandată Asistență în învățare din partea cadrului didactic de sprijin, Serviciul de Asistență Psihopedagogică în 2992 cazuri și în 262 cazuri - Consiliere și asistență psihopedagogică.

Tabelul nr. 15 Repartizarea persoanelor cu dizabilități, copii pînă la 18 ani, primari și repetați, după gradul de dizabilitate și unități administrativ-teritoriale, anul 2023

Unitatea administrativ-teritorială	Primari	inclusiv			Repetăți	inclusiv		
		Grad sever	Grad accentuat	Grad mediu		Grad sever	Grad accentuat	Grad mediu
ANENII NOI	51	21	17	13	92	17	41	34
BĂLȚI	41	18	18	5	67	16	26	25
BASARABEASCA	61	26	21	14	150	34	58	58
BRICENI	12	8	2	2	36	10	11	15
CAHUL	46	20	21	5	142	34	54	54
CĂLĂRAȘI	25	6	16	3	93	22	42	29
CANTEMIR	16	5	6	5	72	12	31	29
CĂUȘENI	53	7	31	15	121	25	55	41

Unitatea administrativ-teritorială	Primari	inclusiv			Repetăți	inclusiv		
		Grad sever	Grad accentuat	Grad mediu		Grad sever	Grad accentuat	Grad mediu
CEADÎR-LUNGA	31	12	14	5	127	22	44	61
CHIȘINĂU	393	240	80	73	734	256	286	192
CIMIȘLIA	21	10	4	7	33	8	10	15
COMRAT	31	10	11	10	139	39	57	43
CRIULENI	36	16	15	5	100	28	37	35
DONDUȘENI	13	6	4	3	39	9	16	14
DROCHIA	32	18	7	7	104	19	40	45
DUBĂSARI	14	4	5	5	35	5	17	13
EDINEȚ	38	19	12	7	87	23	29	35
FĂLEȘTI	46	17	16	13	102	19	32	51
FLOREȘTI	40	19	15	6	122	24	38	60
GLODENI	28	15	8	5	89	18	25	46
HÎNCEȘTI	64	21	26	17	131	29	51	51
IALOVENI	64	28	20	16	130	24	61	45
LEOVA	20	8	7	5	57	11	23	23
NISPORENI	22	5	11	6	79	24	30	25
OCNIȚA	28	2	15	11	71	16	32	23
ORHEI	63	23	21	19	154	34	68	52
REZINA	27	4	11	12	67	10	33	24
RIȘCANI	37	11	10	16	93	13	44	36
SÎNGEREI	49	15	19	15	141	15	51	75
ȘOLDĂNEȘTI	43	14	19	10	134	34	48	52
SOROCA	21	9	5	7	56	9	23	24
ȘTIȘEFAN VODĂ	44	17	19	8	127	23	49	55
STRĂȘENI	34	10	18	6	95	21	30	44
TARACLIA	22	12	4	6	62	15	21	26
TELENEȘTI	32	11	14	7	109	30	36	43
UNGHENI	62	26	20	16	187	40	77	70
VULCĂNEȘTI	11	4	4	3	22	7	8	7
STÎNGA NISTRULUI	16	6	6	4	8	2	4	2
TOTAL REP. MOLDOVA	1687	723	572	392	4207	997	1638	1572
INCL. DE SEX FEMININ	642	248	236	158	1679	364	665	650

Cel mai mare număr de copii de pînă la 18 ani cu dizabilități primare și repetate, stabilite în 2023, sunt locuitori ai mun. Chișinău – 1127 persoane, urmat de rîul Ungheni – 249 persoane, rîul Orhei – 217 copii, mun. Bălți – 211 copii, Hîncești - 195 copii, Ialoveni - 194, Sîngerei – 190 copii , Cahul – 188 copii, Căușeni - 174 copii, Comrat - 170 copii cu dizabilități.

Cel mai mic număr de copii, cărora au fost determinate grade de dizabilități în perioada de raportare sunt teritoriile din stînga Nistrului – 24 copii, raioanele Vulcănești – 33 copii, , Basarabeasca – 48 persoane de pînă la 18 ani, Dubăsari – 49 copii, Dondușeni - 52 copii, Cimișlia – 54 copii, , Leova - cu 77 copii, Șoldănești – 77 persoane, Taraclia - 84 copii.

Activitatea Serviciului de control al determinării gradului de dizabilitate

Pe parcursul anului 2023 Serviciul de control al determinării gradului de dizabilitate a examinat repetat dosarele a 3548 persoane (a.2022 – 2394), dintre care în vârstă aptă de muncă – 2593 persoane (a.2022 – 2133), vârstă pensionară – 246 persoane (a.2022 – 100) și copii – 304 persoane (a.2022 – 161).

Tabelul nr. 18 Modificarea gradelor de dizabilitate în mod de recurs și control, aa. 2020-2023

	2020		2021		2022		2023	
	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%
Total expertizate	3045	100	2823	100	2394	100	3548	100
Total expertizate în mod de recurs	2209	72,5	2251	79,7	1400	58,5	1208	34,0
Din ele decizii de modificare, inclusiv:	965	43,7	1176	52,2	158	11,3	118	9,8
- Cu majorare	473	49,0	523	44,6	121	76,6	1	0,8
- Cu micșorare	4	0,4	4	0,3	15	9,5	55	46,6
- Cu confirmarea anulării	488	50,6	648	55,1	22	13,9	62	52,6
Total expertizate în mod de control	836	27,5	572	20,3	312	13,0	1056	29,8
Din ele decizii de modificare, inclusiv:	173	20,7	222	38,8	73	23,4	142	13,4
- Cu majorare	23	13,3	14	6,3	23	31,5	64	45,1
- Cu micșorare	99	57,2	144	64,9	30	41,1	49	34,5
- Cu confirmarea anulării	51	29,6	64	28,8	20	27,4	29	20,4
Total expertizate urmare divergenței	-	-	-	-	682	28,5	1284	36,2
Din ele decizii de modificare, inclusiv:	-	-	-	-	329	48,2	759	59,1
- Cu majorare	-	-	-	-	4	1,5	3	0,4
- Cu micșorare	-	-	-	-	217	66	419	55,2
- Cu confirmarea anulării	-	-	-	-	107	32,5	337	44,4

În mod de recurs au fost expertizate repetat - 1208 persoane, deciziile fiind modificate în 118 cazuri (9,8%), dintre care grad majorat – 1 caz, micșorat – 55 cazuri și cu anularea gradului de dizabilitate în 62 cazuri.

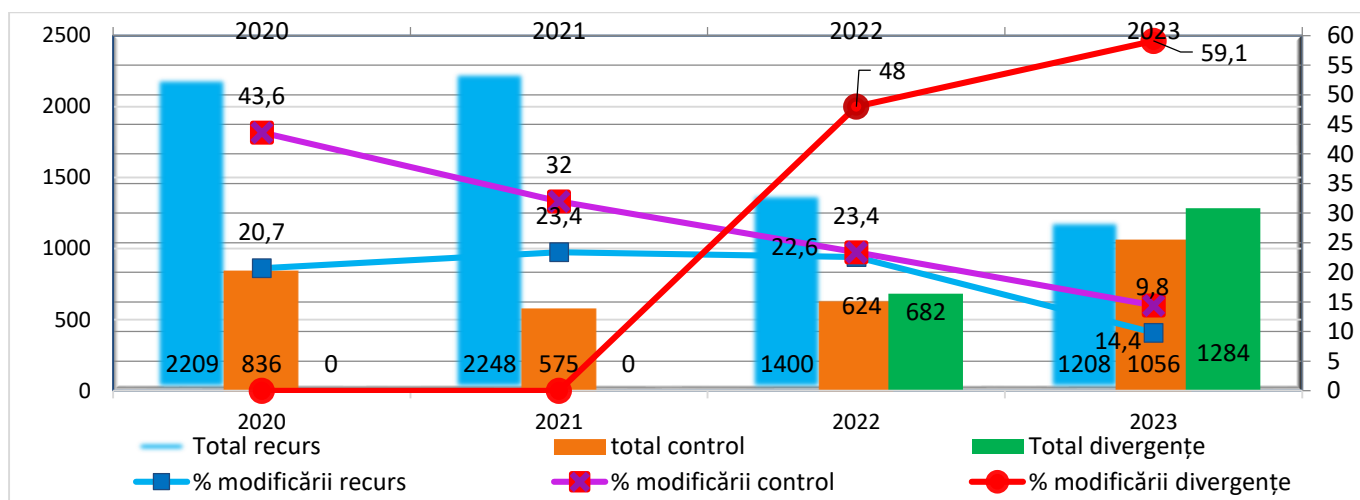
În mod de control au fost examinate 1056 persoane, comparativ cu anul 2022 – 312 persoane, deciziile modificate în 142 cazuri (13,4%), dintre care grad majorat – 142 cazuri, micșorat – 64 cazuri și cu anularea gradului de dizabilitate în 29 cazuri.

Începând cu anul 2022, o dată cu implementarea noului Sistem informațional SIDDCM și examinarea primei contestații a solicitanților de către alt manager de caz, în caz de divergență cu decizia acestuia și al primului manager de caz, dosarul aleator este transmis către Serviciul de control al determinării gradului de dizabilitate. Astfel, în datele statistice privind activitatea Serviciului respectiv urmează a fi analizat un nou grup de indicatori: privind expertizarea repetată a dosarelor urmare divergenței.

În mod de divergență au fost reexamine 1284 dosare, comparativ cu anul 2022 – 682 dosare, deciziile au fost modificate în 329 cazuri, comparativ cu 2022 (329 cazuri), inclusiv cu majorare – 4 cazuri, cu micșorare – 217 persoane și cu anularea gradului de dizabilitate în 107 cazuri.

Analiza comparativă a activității Serviciului de control al determinării gradului de dizabilitate în anii 2020 - 2023 în mod de recurs nu este relevantă din motivul apariției categoriei de dosare examinate urmare divergențelor, pe când numărul dosarelor supuse controlului intern, după micșorarea numărului de dosare în anul 2021, comparativ cu anul 2020 de la 836 până la 575, în anul 2022 s-a majorat până la 624, iar în anul 2023 – a atins numărul de 1056 de dosare.

Diagrama nr.22 Ponderea modificării gradelor de dizabilitate, examinate în mod de recurs, urmare divergențelor și de control, aa.2020-2023

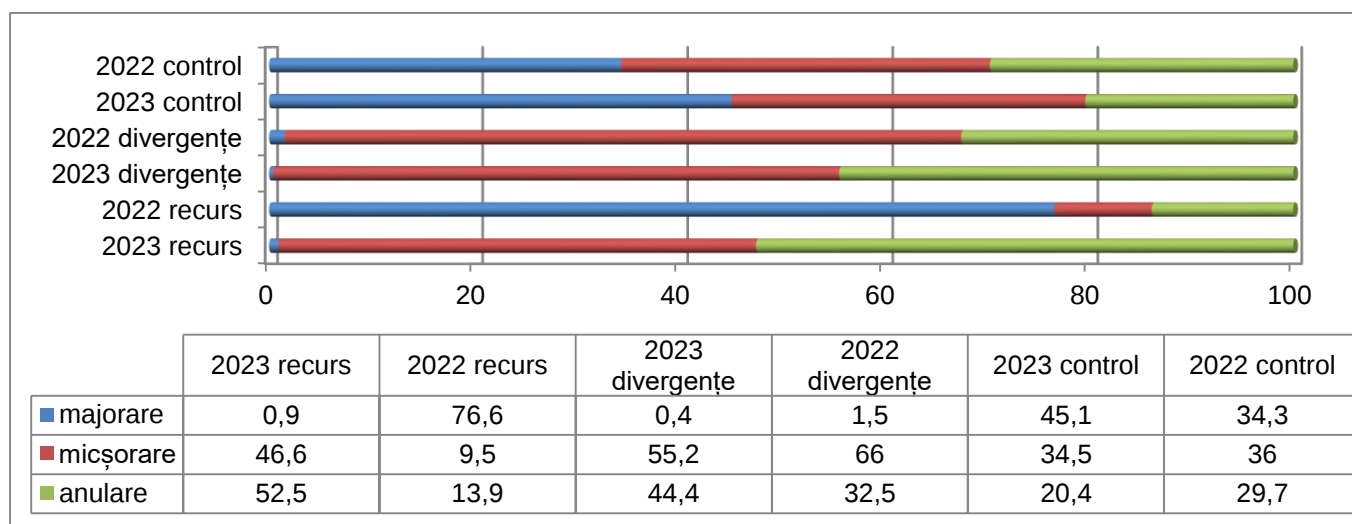
În a.2020 ponderea modificării gradelor de dizabilitate în mod de recurs este de 20,7%, cu o ușoară creștere cu 2,7% în a.2021, menținându-se practic la același nivel în anul 2022, cu următoarea micșorare cu 9% în anul 2023.

Dar, concomitent în 48% de cazuri din numărul dosarelor examinate urmare divergențelor, deciziile Serviciului de determinare a gradului de dizabilitate au fost modificate de către serviciul de control, în anul 2023 acest indicator fiind în creștere cu 11,1%, ajungând la nivelul de 59,1%.

Totodată se înregistrează tendința stabilă de micșorare a ponderii modificării gradelor de dizabilitate în mod de control, de la 43,6% în anul 2020, în anul 2021 atingând nivelul de 32%, iar în a.2022 se micșorează semnificativ - pînă la 23,4%, urmând o micșorare cu 8,2% în anul 2023, înregistrând valoarea de 14,4%.

Schimbările descrise ale indicatorilor se explică prin creșterea competențelor experților din cadrul Serviciului de determinare a gradului de dizabilitate, precum și prin modul aleator de transmitere a dosarelor prin SIDDICM, pentru examinarea acestora în mod de control intern, care în anii precedenți era imposibil de realizat.

Diagr. nr.23 Modificarea gradelor de dizabilitate în mod de recurs, urmare divergenței și în mod de control, a. 2023, %

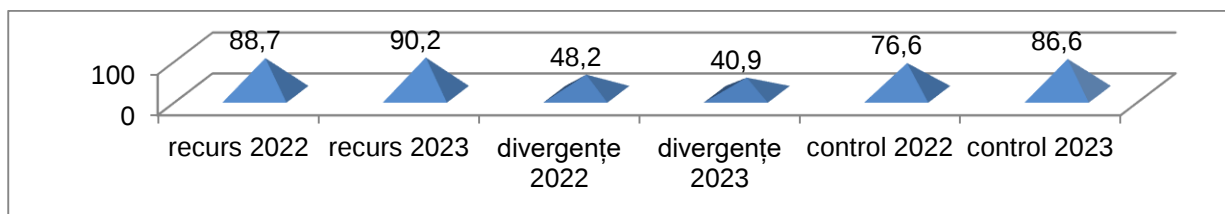

Analiza rezultatelor examinării repetate a dosarelor în mod de recurs și în mod de control în anii 2022 (anul pilotării SIDDCM, Serviciul de control al determinării gradului de dizabilitate practic pe parcursul I semestru activînd cu examinarea dosarelor în paralel și în SIAAS) și 2023 denotă următoarele: ponderea modificării cu majorare a gradelor de dizabilitate în mod de recurs au înregistrat modificări spectaculoase – ponderea majorării gradelor de dizabilitate micșorându-se de la 76,6% până la 0,9%, modificarea cu micșorare și cu anularea gradelor înregistrînd un trend invers – creșterea de la 9,5% până la 46,6% cu micșorarea gradelor și, respectiv, cu anulare - de la 13,9 în anul 2022 până la 52,5%.

Modificarea gradelor de către Serviciul de control urmare divergențelor cu majorarea gradelor înregistrează o descreștere de la 1,5% în anul 2022 până la 0,4% în anul 2023, modificarea cu micșorare are aceeași tendință de micșorare în anul 2023 (55,2%), comparative cu 66% în anul precedent, iar modificarea cu anularea gradelor are o tendință inversă- de creștere de la 32,5 în anul 2022, ajungînd până la 44,4% în anul de referință.

Modificarea gradelor de către serviciul de control după examinarea repetată a dosarelor în mod de control cu anularea acestora a descrescut de la 29,7% în anul 2022 până la 20,4% în anul 2023, descrescînd și ponderea modificării gradelor de dizabilitate cu micșorare de la 34,3% în anul 2022 pîna la 20,4%. Ponderea modificării cu majorare a gradelor de dizabilitate a suportat o creștere considerabilă în anul 2023, comparativ cu a. 2022 (de la 34,3% la 45,1%).

Diagrama nr.24 Ponderea confirmării gradelor de dizabilitate din total dosare examinate în mod de recurs, urmare divergențelor și în mod de control, %, aa.2022-2023

Analiza comparativă a ponderii confirmării gradelor din total dosare examinate repetat în mod de recurs urmare divergențelor și în mod de control în anii 2022-2023 scoate în evidență trendul de majorare a acestui indicator în mod de recurs de la 88,7% în a.2022 la 90,2% în a.2023, iar ponderea confirmării de către Serviciul de control al gradelor urmare divergențelor s-a micșorat cu 7,3% (de la 48,2% la 40,9%), a crescut cu 10% ponderea confirmării gradelor de dizabilitate în dosarele examinate în mod de control (de la 76,6% în a.2022 la 86,6% în anul 2023).

Acest lucru poate fi explicat prin creșterea nivelului de cunoștințe și a competenței în domeniu a experților din cadrul Serviciului de determinare a gradului de dizabilitate.

Activitatea Structurilor teritoriale ale Consiliului în perioada anului 2023

În perioada anului 2023 de către structurile teritoriale au fost recepționate 56190 dosare de dizabilitate, fiind create dosarele electronice în SIDDCM, inclusiv efectuînd scanarea documentelor prezentate pe suport de hîrtie, cu înregistrarea acestora în Registrul de strictă evidență a cererilor.

Din numărul total al dosarelor recepționate și procesate - 17 dosare aparțin beneficiarilor cu statul de refugiat din Ucraina, dintre care 8 copii și 9 adulți. Dosarele recepționate au fost transmise către biroul de înregistrare și arhivare prin intermediul serviciului de curierat al Poștei Moldovei.

Activitatea Biroului de înregistrare și arhivare, aa.2022-2023

Nr. d/o	Tipul petițiilor/ scrisorilor	Anul 2022	Anul 2023
1	Asistența personală	51	89
2	Concluzia privind necesitatea deservirii cu transport	237	229
3	Notari	34	29
4	Avocați	21	25
5	Aparatul Președintelui	7	6
6	Parlament	21	11
7	Cancelaria de Stat	9	43
8	Birou de Probațiune	4	1
9	MAI	11	12
10	CNA	5	2
11	MMPS	88	92
12	MS	21	4
13	Duplicate	352	0
14	Contestații	569	0
15	Termen depășit	4	0
16	Schimbarea numelui	9	14
17	Rectificări acte persoane fizice	66	93
18	Rectificări acte CTAS	244	208
19	Certificate pentru apostilă	29	26
20	Instanțe de judecată	52	0
21	Petiții persoane fizice	35	603
22	Altele	198	291
23	Petiții electronice		93
	Total	2067	1871

Actele emise în procesul de determinare a gradului de dizabilitate au fost expediate de către specialiștii BÎA persoanelor prin scrisoare recomandată, poșta electronică sau portalul cetățeanului, sau eliberate personal, la solicitarea acesteia, indicată în cererea – accord.

De menționat, că datorită faptului că a crescut numărul persoanelor care au solicitat expedierea actelor emise prin poșta electronica, numărul scrisorilor recomandate expediate în a. 2023 a scăzut comparativ cu anul 2022 de la 58852 până la 56279, fapt, ce a permis reducerea cheltuielilor pentru aceste servicii.

Concluzii:

1. În anul 2023, comparativ cu anul 2022, numărul persoanelor cu dizabilități s-a micșorat cu 430 persoane (cu 0,3%), inclusiv în rândul persoanelor adulte – cu 845 (0,6%), iar numărul copiilor cu dizabilități în vârstă de până la 18 ani s-a majorat cu 415 (3,7%)
2. În anul 2023, precum și în anul 2022 se înregistrează o creștere a numărului de persoane, care au solicitat determinarea gradului de dizabilitate: în anul 2022 fiind înregistrată o creștere cu 0,7%, comparativ cu anul precedent, iar în anul 2023, comparativ cu anul 2022 fiind atestată creșterea acestui indicator cu 2,5%, sau 1419 persoane.
3. În anul de referință ponderea adulților neîncadrați în grad de dizabilitate în anul 2023, comparativ cu anul precedent, s-a majorat cu 0,9%, iar ponderea copiilor neîncadrați în grad de dizabilitate a suportat o creștere de la 5,2% în anul 2022 până la 7,8% în anul 2023.
4. În anul 2023, comparativ cu anul 2022, în rândul persoanelor adulte cu dizabilități se constată o majorare a ponderii dizabilității primare și repetate fără termen de reexaminare cu 0,9 % și, respectiv, cu 1,2%.
5. Comparativ cu anul 2022, în anul 2023 a fost stabilită o creștere a ponderii dizabilității stabilite pentru un termen de până la 18 ani în rândul copiilor în categoria dizabilității primare - cu 3,9% și repetate, respectiv –cu 6%.
6. Incidența dizabilității primare în anul 2023 este de 447 la 100 000 locuitori, comparativ cu anul 2022 (365), fiind în creștere cu 82 la 100 mii locuitori.
7. În anul de raportare, comparativ cu anul 2022, a crescut cu 1,5% numărul de persoane care primar au solicitat determinarea gradului de dizabilitate, cu 6,7% fiind în creștere și numărul de persoane, care au fost primar recunoscute cu dizabilități, și procentul încadrării în grad de dizabilitate a crescut - cu 4,8%.
8. În anul 2023 ponderea persoanelor din nou încadrate în grad de dizabilitate s-a micșorat – cu 4,3% comparativ cu anul 2022 (de la 95,7% până la 91,4%). De menționat, că în perioada anilor 2019-2023 a existat tendința de descreștere a ponderii persoanelor din nou încadrate în grad de dizabilitate de la 97,7% (a.2019) – la 91,4% în anul 2023, cu excepția anului 2021, când s-a înregistrat o creștere ușoară a acestui indicator până la 97,4%.
9. Analiza comparativă a structurii dizabilității primare la persoanele de vârstă 0-18 ani în anii 2022-2023 denotă creșterea cu 9% a ponderii persoanelor recunoscute primar cu grad de dizabilitate de la 78,2% până la 87,7% și, respectiv, creșterea ponderii procentuale a persoanelor neîncadrate în grad de dizabilitate de la 9,1% în a.2022 până la 12,3% în anul 2023.
10. În anul 2023 s-a menținut tendința de micșorare ușoară (până la 94,2% a ponderii copiilor reîncadrați în grade de dizabilitate, atestată în anul 2022 (cu 3,5%) comparativ cu perioada anilor 2019-2021, în care s-a menținut relativ la același nivel – 98,9% - 98,7%.

11. În anul 2023, comparativ cu a.2022, ponderea gradului accentuat în rândul copiilor cu dizabilitate repetată s-a micșorat cu 3,3%, ponderea gradului sever fiind în creștere cu 2,5%, iar a gradului mediu - cu 1,2%.
12. Analiza comparativă a activității Serviciului de control al determinării gradului de dizabilitate în anii 2020 - 2023 în mod de recurs nu este relevantă din motivul apariției categoriei de dosare examinate urmare divergențelor, pe când numărul dosarelor supuse controlului intern, după micșorarea numărului de dosare în anul 2021, comparativ cu anul 2020 de la 836 până la 575, în anul 2022 s-a majorat până la 624, iar în anul 2023 – a atins numărul de 1056 de dosare.
13. Începând cu anul 2022, o dată cu implementarea noului Sistem informațional SIDDCM și examinarea primei contestații a solicitanților de către alt manager de caz, în caz de divergență cu decizia acestuia și al primului manager de caz, dosarul aleator este transmis către Serviciul de control al determinării gradului de dizabilitate. Astfel, în datele statistice privind activitatea Serviciului respectiv urmează a fi analizat un nou grup de indicatori: privind expertizarea repetată a dosarelor urmare divergenței.
14. În mod de divergență au fost reexamine 1284 dosare, comparativ cu anul 2022 – 682 dosare, deciziile au fost modificate în 329 cazuri, comparativ cu 2022 (329 cazuri), inclusiv cu majorare – 4 cazuri, cu micșorare – 217 persoane și cu anularea gradului de dizabilitate în 107 cazuri.
15. În a.2020 ponderea modificării gradelor de dizabilitate în mod de recurs este de 20,7%, cu o ușoară creștere cu 2,7% în a.2021, menținându-se practic la același nivel în anul 2022, cu micșorare cu 9% în anul 2023.
16. Dar, concomitent în 48% de cazuri din numărul dosarelor examinate urmare divergențelor, deciziile Serviciului de determinare a gradului de dizabilitate au fost modificate de către serviciul de control, în anul 2023 acest indicator fiind în creștere cu 11,1%, ajungând la nivelul de 59,1%.
17. Totodată se înregistrează tendința stabilă de micșorare a ponderii modificării gradelor de dizabilitate în mod de control, de la 43,6% în anul 2020, în anul 2021 atingând nivelul de 32%, iar în a.2022 se micșorează semnificativ - până la 23,4%, urmând o micșorare cu 8,2% în anul 2023, înregistrând valoarea de 14,4%.

Perspective pentru anul 2024:

1. Finalizarea procesului de modificare a Fișei de trimitere la CNDDCM F-088/e, inițiat în anul 2022 în colaborare cu Comisiile de specialitate ale Ministerului Sănătății.
2. Revizuirea standardelor normative și metodologiilor utilizate în prezent pentru determinarea dizabilității în vederea ajustării sistemului actual de clasificare a dizabilității la cel internațional.
3. Inițierea creării Registrului electronic al persoanelor cu dizabilități din Republica Moldova.
4. Finalizarea consolidării Arhivei instituționale a Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă.
5. Formarea și perfecționarea profesională continuă a angajaților instituției.
6. Organizarea și participarea la activitățile științifice naționale și internaționale.